

REP E R T O R I V M
I O A N N I S A B I M O L A

I N L O C V P L E T I S S I M O S
C O M M E N T A R I O S,

Q V O S I D E M I N T R E S D E C R E T A L I V M L I B R O S
diuino prorsus ingenio, labore incredibili, & studio, doctissimè iuxta
ac elegantissimè concinnauit.

N O V I S S I M E V E R O E A D I L I G E N T I A I N S T A V R A T V M,
vt numerorum ratione fidelissime subducta, atque omni prorsus labe, qua
vbique deprauatum, & mutilum passim deprehendebatur, sublata,
nullibi aut falli, aut decipi possis.

V E N E T I I S, M D L X X V.

Apud Dominicum Nicolinum.

COLL. SOC. IESV SALM. EX DONO REGVM

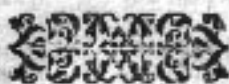

REPERTORIUM
ELEGANTISSIMUM
COPIOSISSIMUMQUE
SUPER COMMENTARIIS

DOMINI IOANNIS DE IMOLA
IVRIS VTRIVSQUE DOCTORIS
FAMOSISSIMI:

In tres Libros Decretalium.

Cui in margine numeros adiecimus volumina indicantes: vt facilius quæ
quotoquoq; volumine contineantur cognoscas.

¶ De litera A.

- 1 **ABBAS**, An indifferenter monacho ad aliam religionem transire volenti licentiam cōcedere debeat. de renunc. c. dilecti filij. num. 10 139
- 2 Abbas cedere nō potest in manibus monachorum sibi subiectorum. de renunc. c. dilecti filij. num. 2 189
- 3 Abbas pro causa monasterij agere potest, sicut & conuentus. de off. deleg. cap. cum olim. num. 2 240
- 4 Abbas nō exemptus non potest rem monasterij alienare etiam cum consensu conuentus sine autoritate episcopi: nec abbas exemptus sine autoritate Papæ alienare potest. de rebus ecclē. non alie. cap. ad nostram. numero. 5 175
- 5 Abbas non potest interponere autoritatem in alienatione faciendā de rebus ecclē. sibi subiecte. de reb. ecclē. non alie. c. non liceat. numero. 2 165
- 6 Abbas habet potestatem conferendi dignitates, vel beneficia particularia in ecclē. sibi subiectis. de instit. c. cum ad nostram. nu. 3 100
- 7 Abbas potest autoritatem prestare in alienatione rei spectante ad monasterium. de rebus ecclē. non alie. c. ad nostram. nu. 1 175
- 8 Abbas ioachim subiecit scripta sua correctioni sedis apostolicę. de summa trinit. capitul. dampnatus. numero. 11. & 14 14
- 9 Abbas potest esse procurator pro ecclē. cathedrali. de postu. præs. c. ad hęc. nu. 2 117
- 10 Abbas hēt iurisdictionem in monachos. de appella. c. ad nostram. numero 1 269
- 11 Abbas ioachim habuit donum intelligentiæ, & spiritum prophetiæ. de summa trinit. capit. dampnatus. numero 3 13
- 12 Abbas non possit esse arbiter, vel arbitrator. de iureiur. c. quinquagallis. nu. 29 164
- 13 Abbas ratione capellæ subiecte tenetur ire ad synodū, & soluere chathedriticum. de offi. iudi. ordi. c. cōquere. nu. 7 287

- 1 Abbas fieri non debet, qui super hoc habet spem, vel promissionem. de elec. & elec. pote. capi. cum ad nostram. nu. 2 138
- 2 Abbas potest habere iurisdictionem etiam in laicos, & etiam potestatem exigendi penas. de offic. iudi. ordi. c. dilectus filius. nu. 1 290
- 3 Abbas agere potest pro capellis sibi subiectis, & pro iure earum. de offic. iudic. ordina. capitulo conquirente. numero 2 286
- 4 Abbas ex officio sibi in iuncto tenetur negotia sui conuentus procurare nisi bona abbatis sint omnino discretā a bonis conuentus. Et quando dicatur omnino discretā. de rescriptis. capitulo. edoceri. numero 2. 6. & 8 76
- 5 Abbas monasterij principalis potest agere pro rebus, & iuribus monasterij inferioris subiecti ipsi principali monasterio de offi. iudi. in rub. nu. 1 291
- 6 Abbas potest compromittere super iuribus monasterij. de arbi. c. cum tempore. nu. 1 364
- 7 Abbas si sub se habeat clericos seculares, vel monachos in alijs monasterijs, vel diocesis, an poterit causas talium audire, & finire. de offi. iudi. ordi. cap. quanto. nu. 15 279
- 8 Abbatis nomen potius est oneris quā honoris. de elec. & elec. pote. c. quia propter. nu. 3 141
- 9 Abbate mortuo, an possit conuentus aliquem recipere in monachum de elec. & elec. pote. cap. officij sui. nu. 7 159
- 10 ¶ Abbatisa non est capax ordinis, potest tamen conferre beneficia, de consuetu. capitulo. cum dilectus. nu. 30 110
- 11 Abbatisa sola absque consensu monialium, an possit agere pro recuperatione monialis quæ de monasterio aufugit, de his quæ vi metusue cau. c. perlatum. numero 10 336
- 12 Abbatisa habet iurisdictionem in clericos sibi subiectos: & potest suspendere a beneficio, & quid de suspensione ab officio. de maio. & obe. cap. dilecta. numero 1. & nu. 4 301
- 13 ¶ Absens, & non residens absque alio ordine iudiciali si quaesitus, & monitus ad certum terminum congruum sibi statutum non veniat, poterit absque alio ordine iudiciali priuari beneficio. de ele. non resi. c. Index lo. de lmo In tres lib. Decr. A 2 ex parte

IOANNIS AB IMOLA IN PRIMVM DECRETALIVM

Commentaria,

QVAMPLVRIVM IVRISCONSVLTORVM, QVI
probè aliquid his præclarissimis ac penè diuinis commentarijs hætenus
addidisse apparuerunt, adnotationibus illustrata.

HAC NOVISSIMA VERO OMNIUM EDITIONE AB ERRORIBVS
*innumerabilibus, quibus ubiq; depravata, et passim mutila summi viri deprehendisse
conquererantur, habita ad vetustissimos Ioannis de Anania codices fide
suo candori vindicata, atque integritati restituta.*

ACCESSERVNT ETIAM HVIC NOSTRÆ EDITIONI
commentaria eiusdem Auctoris in xiiij. cap. sub tit. de Renunciatione, nempe
à cap. in præsentia. vsque ad finem, quæ in alijs desiderantur codicibus,
habita ex bibliotheca eiusdem Ioannis de Anania.

REPERTORIUM DEMVM EA DILIGENTIA INSTAVRATVM
*reperies, ut numerorum ratione fidelissime subducta, atque omni etiam prorsus
labe sublata, nusquam aut falli, aut decipi possis.*

VENETIIS, M D L X X V.

Apud Dominicum Nicolinum.

IOAN. AB IMOLA IN DECRETALIVM LIBROS

Præfatio, seu præludium.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDVÆ TRINITATIS.

Patris & Filij, & Spiritus sancti: nec non & gloriosissimę semper

Virginis Marię, & eiusdem ordinis Diui

Alberti, Siculi, Amen.

S Y M M A R I U M.

- 1 Periti in rebus militaribus, præponi debent rebus bellicis.
- 2 Diffidere nõ debemus de insufficientia, sed de omnipotētia dei confidere.
- 3 Commentatores decretalium, quæ fuerint.
- 4 Procedendi modus Ioan. de Imo. in hoc opere.
- 5 Innocētius Papa. IIII. scilicet dominus Symbaldus de Elisco de Ianua.
- 6 Decretales corrupta, qua emendata fuerunt.
- 7 Hostiensis suis de Seculo, & apparatus post summam composuit.
- 7 Scire, est rem per causas cognoscere.
- 8 Causa libri Decretalium, qua sunt.
- 9 Causa finalis est prior alijs causis casualitate, & est causa aliarũ cau-
sarum ex intentione agentis.
- 10 Causa finalis capitur proprie & improprie.
- 11 Et qua sit causa efficiens huius libri, & qua causa materialis.
- 12 Materia recipitur dupliciter.
- 13 Subiectum scientie Decretalium quod est, et qua materia.
- 14 In est ars boni, & æquæ.
- 15 Iustitia quomodo distinetur.
- 16 Subiectum scientie canonice quod sit.
- 17 Scientie canonice cui parvi Philosophis supponitur, & quomodo di-
stinetur scientia.

dum allaturum. Deterebant autē me quæ plurima. Primū
quod arduum hoc opus censebā indigere non tam meo exi-
gro, quā acutissimo quodā, & penē diuino ingenio. Tum
ipsius operis magnitudo, cui humana ætas vix videbatur
posse sufficere. Tum implicatio & occupatio multorū of-
ficioꝝ, quæ subire me oportebat partim in tradendo au-
ditoribus sæpe bis in die hanc ipsam sapientiam, partim
in administratione rerum publicarū & priuararū: & hæc
sine nota mihi fas non erat omittere, neq; intermittere.
Hærebam ergo non secus ac nauta, qui periculorum mar-
ris non inscius, litore sedens agitat secum satis ne infir-
ma sit nauis, quam gubernaturus est, ad superandos vi-
datum fluctus & concussiones ventorū perterendas. Ma-
ximē me distrahebant moeror & dolor, de quibus mini-
mum ex ipsa expectatiōe perturbabar, si eueniret vt post
inchoatum opus virtus nimia ipsius magnitudine tāquā
impar oneri desisterem. Itaq; inter has humanas cogita-
tiones hinc atque inde iactatu: mens fluctabit donec lux
diuini succurrat eloquij Hieremię prophetę, Apostolorū
afferens exemplum. † Primus namq; cum audisset
a domino se prophetam in gentibus datum, suā excusa-
bat imperitiā, se puerū. Iudo autē affirmans, & dñs ad eū,
Noli, inquit, dicere, quia puer sum: quā ad omnia, ad quæ
mittā te, tibi: & quæcunq; mandauero loqueris. Aposto-
los vero Saluator ad prædicandū mittens, Nolite, ait, co-
gitare quō, aut quid loquamini: dabitur enim vobis. Iam Spi-
ritu sancto quid loquamini, neq; aut his solis, sed exem-
plo ipsorū omnibus, qui vacant bonis operibus, dictū in-
telligitur, vt non dissident de sua insufficientia, sed de ip-
sius Dei omnipotentia confidant: ei nāq; nihil omnino
impossibile, nec deserit vnq; de se sperantes. Hæc ergo
erectus fiducia gloriosissimū eius nomē deuotē innocas,
redemptorisq; nostri suffragiū suppliciter exposcens, ac
Spiritu sancti directionē nõ meo merito, sed propter elo-
quium diuinum, de quo præmissum est, indubitanter spe-
rans, & præsidio me committens: patronę meę piissimæ
Marię Virginis, totiusq; amplissimę cęlestis curiæ, or-
sus sum opus hoc permaximum.

Reipublicę cōsulere

quantū possumus, eamq; omni
nostra diligētia conseruare, atq;
augere nos admonet omnis di-
uina & humana lex, & ipsa etiā
quæ nobiscum nascitur, & oēm
humanam legem antecedit, ra-
tio naturalis. Constat autē mul-
ta & penē infinita officia, quibus vacare oportet eos, qui
curas huiusmodi suscipiunt: quæ veluti longē diuersa di-
ueris opus est cōmittere: præficiendo vnumquemq; illi
operi, cui maximē sit idoneus. † Hinc præficimus rebus
bellicis peritos rei militaris: causas in foro tractandis, le-
gum, & canonum sapientiam consecutos: consilijs & de
liberationibus rerum pro salute rei publicę gerendarum,
maturos & graues viros, prudentia & experientia cōmē-
datos: & singulis quibuscunq; alijs eos, qui nouerint ea
diligenter & prudenter administrare. Quæ sepe mecum
reocgitās, in hanc tandem sententiam deductus sum: vt
quoniam in canonica sapientia diu multumq; versatus
eram, omne meum studium cōuerterem ad hanc ipsam,
non omnino clarē vsq; ad hæc tempora traditā, summo-
pere literis & cōmentariorū voluminibus declarandam,
dilatandam, atq; illustrandam: & præcipuē mouebat vt
cōmentarer hoc Decretaliū amplissimū volumen, tanq;
quod in re huius sapientię volumina merito, & existima-
tione obtinere principatum. Multum enim adiumenti ad
reipublicam hinc afferri posse credebam, si operā dedi-
sem vt abundaret viris doctis, in hoc præsertim sapientię
genere plurimū necessario: neq; aliud aliquid videbam,
in quo pariter cōsistere possem, me tantundē commo-

Ingredientibus

iter sibi alias in
solutū, magna
est anxietatis alienatio, si nouerint alios
viam illam ingressos feliciter terminū cō-
tigisse, nam ex hoc cōfidunt & ipsi, si quæ
fuerint difficultates eas posse superare, cū
sentiunt hoc antea ab alijs gestum esse. Inuat etiam val-
de, cum intelligunt eos, qui laborē illum subierunt, glo-
riosos haberi. Sic cernimus aliquos magno desiderio di-
uersa regna, variisq; gentes longa peregrinatione iustraf-
se, quia viderant alios, qui talia tentauerant honori tanq;
qui existimantur cæteris expertiores. Ad leuamen ergo
meū, qui scribēdo super hoc Decretaliū volumine cōmē-
tarios ingressus sum: laboriosissimū, difficillimū, & diu-
turnum opus, & ad posteriorū, qui hoc lecturi sunt exci-
Ioan. ab Imo. sup j. Decre. A 2 ratio-

hoc per Hiero. super Cantica. & debet ab eo, qui imponit eis poenitentiam, inquiri diligenter de ignorantia, vel negligentia sciendi, ut attendat ne quare non proficiunt: uel propter duriciam ingenij, vel quia oportuit eos circa alia opera charitatis intendere, puta circa exhibenda necessaria fratribus, uel pauperibus, uel hospitibus. Et idem de aliis bonis operibus: quamquam enim teneantur ad explicitam cognitionem articulorum, tamen licet eis explicite cognitioni preponere alias scientias, ut si uelint addiscere scientiam iuris, ut pauperes in iudicio defendant, ne opprimantur, non peccant. secundum Innoc. qui tamen credit qd non debent ita preponere aliam scientiam: cognitioni fidei, quod in fide proficiant. Et dicit Innoc. uideri quod semper plus deberent intendere circa cognitionem fidei qd iuris, ex quo habent expensas ab ecclesia: nisi in contrarium eos iusta causa moueat. De laicis autem, qui huius Deus dedit talentum ingenij subtilis, dicit Innoc. uideri quod melius faciunt si suum ingenium impendant in cognitione fidei, quamuis non peccent, si hoc non faciunt: uidetur enim eis sufficere quod talenta sibi credita non abscondant in terra. Licet terrenis, sed bonis operibus insistant: & in hoc ultimo idem Compost. dicens, qd licet laici literati ex debito rationis teneantur hoc scire, non tamen mortaliter peccant, si ignorant, uel non sint solliciti de his sciendis, cum eorum professio non sit ad hoc. ¶ Duo decimo quæro in eo, qd dixi in proxima quæstione, quod habentes curam animarum debent scire articulos fidei explicite. An in hoc ignorantes possunt dispensari uel tolerari. Innoc. quod sic, dicens non se negare, quin Papa, & alii superiores prelati possint ex certis causis etiam minus literatos, & minus industriosos in temporalibus sustinere, de renun. nisi. §. pro defectu.

- 24 *Capituli dicitur, quando ponitur adiectiuum, designat personam: & quando capitulatur substantiue, designat substantiam.*
- 25 *Charitas em habere non potest diabolus.*
- 26 *Libertate arbitrij habetur angelus, homo, & diabolus.*
- 27 *Persuasione, sicut suggestio an quis excusetur.*
- 28 *Pater, & filius, & spiritus sanctus sunt una substantia omnino simplex.*
- 29 *Leges tres habuimus ante legem Moysaicam, scilicet legem naturalem communem, naturalem rationalem, & legem inoffensiuam.*

Firmiter. Non potest congrue sum-

mati propter multitudinem dictorum, nec etiam expedit: quia quo ad litteram clara est. Et primo tractat de summa trinitate, & de operibus ipsius trinitatis, & de fide catholica, & de articulis fidei. Secundo tractat de sacramentis in §. vna uero pariter alias communiter, & hæc communior. ¶ No. q. 1. firmiter credere debemus ea, que sunt fidei catholice, de hoc in glo. & dicit Isidorus qd firmitas est animi constantiam, qua quis rei ita tenaciter inhæret, qd ab ea aliquo impulsu uellit uel separari non potest. Et de credulitate in Hiero. 3. c. b. nihil est qd in hac uita haberi possit, nisi credulitas ante præcedent. uide ibi exempla. Et in hac glo. ibi probatur quia probatio fit per certius: nil autem certius fide, quia de re certissima est. fide Deo bene tamen sunt ostensiones seu declarationes, quod dicitur i. c. p. x. in 8. not. ¶ Secundo no. ex hoc qd credulitas, quam habemus de fide, debet esse sine dubio, de hoc in glo. 2. in ea. ibi: omne quod. unde ad hoc genus mendacii nulla conditione quis debet adduci. 2. q. 2. primus. Vincen. sed nec ad aliud, de hoc per Hostien. in sum. de poen. §. que interrogationes. sub §. dixisti. ¶ Tertio no. qd debemus simpliciter crediti ea, que sunt fidei. Et dicit simpliciter. i. sine plica, seu inuolutione, de hoc in glo. Et ibi ea. ab. l. 2. dicitur qd scripta in testamento, que non intelliguntur, habentur perinde ac si scripta non essent, reliqua pte ual. et ibi: nihil negare, tacere, uel obscure respondere: & si fin. q. si fiat, dicit ut not. de sp. ex literis. j. & regula, contra e. lib. 6. ¶ Quarto no. qd unus solus est uerus deus. Et de hoc qd dicitur unus, dicitur no. e. i. c. l. e. vna. §. ad hęc. in. 3. gl. & i. Hier. c. 3. Et est unus ne dicitur trinitate, trinitas pugna, pugna uero corruptione inducit. Et est et trinus ut j. c. c. Et hoc ne solitudo uel singularitas e. uel minus potest, uel minus bonum, uel minus felicem ostendat. Est & alia ratione unus, quia ois numerus ab unitate, ueritas a nullo, sic et deus est a se, & non ab alio. Dicitur et unus alia ratione, de qua in glo. 4. in eo aut. qd dicitur deus uerus, hoc dictum est, ut dicit gloss. 5. ad differentia fictorum deo. & dicit beatus Thomas in commento, qd dicitur uerus deus, quia essentialiter & naturaliter est deus. Aliqui autem dicuntur dii non ueris, sed per adoptionem, uel participationem diuinitatis, sicut per nuncupationem, ut in Plat. 8. i. Ego dixi, dii estis. Et dicuntur etiam aliqui dii in opinionem errantium. Plat. 8. 3. Omnes dii gentium demonia. Et utroque modo potest intelligi glo. præmissa in eo, quod dicitur qd dicitur uerus ad differentia fictorum. ¶ Quinto no. qd deus est æternus, de hoc in gloss. 6. & in Boetium 5. de consolatione. Aternitas est interminabilis uitæ possessio tota simul, & dicit beatus Thomas qd dicitur æternus, qd caret principio & fine. Et quia eius esse non variatur per præteritum uel futurum: nihil enim ei subtrahitur, nec aliquid ei de nouo aduenire potest. unde de se dicit. Exo. 3. ego sum, qui sum: quia eius esse se per præsentialem habet esse, & non nouit præteritum uel futurum. ¶ Sexto no. qd deus est immensus, qd dicitur in hoc quinto, & dicit Ansel. quod immensitas est res, que pro sui excellentia & magnitudine incogitabili mensurari uel attingi non potest. Thom. etiam dicit quod dicitur immensus, quia id quod mensurari potest, mensuratur per aliud, sicut binarius mensurat se narius: quia ter duo faciunt sex: deus autem excedit omnem creaturam in infinitum. Et sic ad ipsum nulla potest fieri commensuratio. ab Imo. super j. Decret. B 2 fura

2 Firmitas
Secundum
Tho. 3. 26.
dist. 32. q.
3. art. 3. sic
diffinitur.
Firmitas est
virtus faciens
permanentiã
in opere,
constantia
uero in op
posito.

- 1 *Firmiter credere debemus ea, que sunt fidei catholice, & que sunt firmities.*
- 2 *Credulitas, quam habemus de fide, debet esse sine dubio.*
- 3 *Scripta in testamento, que non intelliguntur, perinde habentur ac si non essent scripta.*
- 4 *Deus est æternus, immensus, incommutabilis, omnipotens, incomprehensibilis, & ineffabilis.*
- 5 *Error Macedonij damnatur, qui dicebat spiritum sanctum non esse Deum, sed seruum patris.*
- 6 *Pater, & filius, & spiritus sanctus sunt una simplex natura.*
- 7 *Deus pater a nullo est: filius a patre solo: spiritus sanctus ab utroque.*
- 8 *Creatura spiritalis & corporalis simul a Deo creata sunt ab initio.*
- 9 *Creauit Deus tempus, angelos, & creaturam manducantem simul ab initio temporis, id est simul cum tempore, cum tempus adhuc non esset.*
- 10 *Creatura humana cum post angelos sit nobilissima, quare post bruta creata fuerit.*
- 11 *Creatura humana est communis respectu spiritalis, & corporalis creaturæ.*
- 12 *Diaboli & alij demones natura creati sunt boni, & nati.*
- 13 *Persuadens sine sollicitate seruum ad fugam, furum, uel aliud simile, tenetur serui corrumpi, etiam si alias illud saluum fuerit, & numero 29.*
- 14 *Doctores, qui promissis legere, an possit alium substituere, scolariibus inuit.*
- 15 *Dei filius incarnatus fuit a tota trinitate: quare fuit incarnatus illo tempore, & non ante, uel post: & quare de Maria uirgine, & non ex alia muliere.*
- 16 *Christus est uerus homo ex anima rationali, & carnis compositum.*
- 17 *In Christo est una persona in duobus naturis, & n. 13.*
- 18 *Christus secundum diuinitatem est impassibilis, & gasibilis secundum humanitatem.*
- 19 *Resurgens uerum omnes cum suis corporibus.*
- 20 *Poenam perpetuam recipiet nulli in iudicio, bono autem gloriam sempiternam.*
- 21 *Seueritatem mutat Deus absque eo, quod mutetur.*
- 22 *Peccare homo est aliqñd posse, & ex hoc non arguitur omnipotentia Dei, cum peccare non possit.*
- 23 *Virginem sustinere non potest Deus post ruinam: potest tamen cum uere gram uertere.*

7 de iureiurā. ¶ Quid autem de compromisso factō per
prælatum, an trāteat ad successorem. tāgit Spe. in d. §.
finitur. ver. quid si prælatus, vbi concludit, quod si in
compromisso est procurata vtilitas ecclesiæ, tunc trā-
sit ad successōrem aliās non. per ea, quę habentur in c.
ij. & iij. §. eo. & de solu. c. j. & ne prælati viccs suas. c. fi.
Nisi intercedat autoritas superioris. per ea, quę haben-
tur in iuribus prælatis, & §. de transac. veniens. &

§. eo. in e. cum tempore. & in c. iij. ¶ Item quod hic di-
citur de morte alterius compro. attentum procedit
in morte naturali. ¶ Idem dicas de morte civili si for-
te fuerit deportatus, vel aliter bona sua fuerint publi-
cata: vel si cesserit bonis. l. item si vnus, in prin. ff. eo. &
de multis alijs modis quibus finitur compromissum
habetur in Spec. eo. ti. §. finitur per totum.

Et sic fit finis huius primi libri.

R E G I S T R V M.

Omnes sunt Quaterniones, Præter Aaa Quinternionem.

ABCDEFGHIJKLMNOSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo

Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz Aaa.

V E N E T I I S, Apud Dominicum Nicolinum.
M D L X X I I I I.